

Litteratur

ROLF ENGLUND:

Politikens seger och kris

– Frågan är om inte ödestron, historicismen, hos de marxistiska ledare som har den politiska makten i sina länder överträffas av de icke-marxistiska politiker som under 1900-talet kontinuerligt expanderat statsverksamheten. Just därför att marxismens oundvikliga triumf så uttalat varit en del av själva åskådningen och därför varit möjlig att ta ställning till och även öppet och i lönnedom tvivla på, har marxisternas ödestro kanske varit svagare än den outtalade och därmed för diskussion oåtkomliga historicismen hos de icke-marxistiska statsexpansionisterna i väst. Det skriver Carl-Johan Westholm i sitt kapitel i boken "Politikens seger och kris", utgiven av Ratio.

Pragmatism i kombination med historicism leder, skriver Westholm, oundvikligen åt det håll som den rådande utvecklingstendensen pekar. Att se varje sak för sig, att känna sig obunden av gamla dogmer och följa det sunda förnuftets tillämpning i alla frågor – denna dygd kan ibland bli försvar för hållningslöshet. När blir det möjligt, frågar han, för en pragmatiker att vara pragmatiker på villkor motsatta de tidigare? Det vill säga att förutsätta en minskning av den offentliga sektorn, att inte varje gång vara bunden att motivera exakt hur olika saker skall minska utan kunna se varje sak för sig och i efterhand justera eventuella felaktigheter i neddragningen av den statliga och kommunala verksamheten.

Westholm tar också upp det förhållandet att dagens skattesystem leder till att även högt produktiva, och därför högt avlönade, personer ägnar sig åt saker som de vid ett lägre skattetryck hade låtit andra utföra åt sig. Antag att det ginge, skriver han, att plocka ut de tusen största insatserna inom forskning och företagsamhet i Sverige under 1900-talet och spela upp denna epok igen, men att de särpräglade

begåvningarna som varit framstegens spjutspetsar minskade sin effektiva arbetstid med kanske en tredjedel och istället ägnade den åt sådant som det går att få andra att utföra mot betalning. Skulle då inte dagens välstånd var mycket lägre, frågar han.

Westholm påpekar också att i de kompromisser som gett stadga åt demokratiska stater ingår bland annat avvägningen mellan vilka beslut som skall fattas på politisk väg och vilka som skall fattas av enskilda individer i frivillig samverkan tillsammans med andra med hjälp av kontraktsrätten. I en mycket läsvärd artikel i SAF-tidningen nr 5 1981 har Carl-Johan Westholm på ett elegant sätt utvecklat motsättningen mellan det genompolitiserade samhället och det samhälle i vilket medborgarna ges stort utrymme att själva fatta sina beslut. I sitt kapitel i boken sammanfattade han saken så här: "För att vända utvecklingen mot det genompolitiserade samhället fordras en omställning hos den allmänna opinionen i tankar om och syn på politiken, en omställning som är den största sedan den allmänna och lika rösträtten infördes. För att bevara en fungerande demokrati måste majoritetsprincipens tillämpning begränsas. Den totala demokratin är totalitär. Var gränsen skall dras kan inte en gång för alla fastslås. Men att det finns en gräns är en insikt som måste vinna allmän spridning."

"Politikens seger och kris" innehåller också inlägg av professor Torgny T Segerstedt, Patrik Engellau, Erik Dahmén, Göran Skogh, Stig Strömholm, Hans L Zetterberg, Lars Gustafsson, Leif Lewin samt en sammanfattning gjord av Johan Hjertqvist.

Professor Erik Dahmén hävdar att det privatkapitalistiska inslaget i den svenska blandekonomin inte längre fungerar produktionsökande som tidigare utan att det

för den skull har ersatts av ett alternativt, eventuellt bärkraftigt ekonomiskt system. Vi sitter med andra ord nu föga komfortabelt på en sviktande och därtill ej så litet maskstungen bräda mellan två stolar, skriver han. Man kan givetvis förutsätta att professor Dahmén skulle föredra en återgång till en mer kapitalistisk ekonomi. Hans inlägg innehåller dock inte någon flammande appell för en utveckling i denna riktning. Han nöjer sig med att konstatera att han inte vågar sig på att förutse hur människor kommer att reagera och agera i en framtid då de till äventyrs vet och förstår mera än de hittills gjort.

Sifo-chefen Hans Zetterberg skriver att en liberal rättsstat fylld med nykonservativ politik är allmänborgerlighetens vision för Sverige 1980. Det borgerliga parti som inkorporerar mest av denna vision har givetvis chansen att få mest av de borgerliga väljarna, kanske till och med tränga ut eller absorbera de övriga borgerliga partierna, tror han. Mer tvivelaktig är hans förmodan att de nykonservativa idéerna förmodligen är så attraktiva i dagens opinionsklimat att även en socialdemokratisk regering skulle drivas att föra en politik med påtagligt nykonservativa inslag.

I sin sammanfattning skriver Johan Hjertqvist att samhällsdebatten i det begynnande 80-talet präglas av en tilltagande olust. Han kan inte komma på något uttryck som klarare sammanfattar de olika tendenser som han finner märkbara – ett slags håglöshet, ett främlingskap inför såväl den faktiska som skenbara maktkamp mellan politiker, löntagarorganisationer och arbetsgivare som kommer allt

klarare till uttryck. Han hänvisar till Åke Sparrings fråga om egentligen så mycket har hänt. Är det inte bara så att fyra svaga regeringar sedan 1973 i kombination med akuta svårigheter för våra basindustrier och en tiodubblad oljenota fått oss att se allt i svart?

Johan Hjertqvist tar också upp det politiska ointresset och det växande politikerföraktet. Han varnar för vad som kan inträffa om och när det visar sig att en regering saknar förmåga att genomföra de grundläggande förändringar som är nödvändiga – inte primärt för att tillgodose valprogram eller regeringsmanifest utan för att förändringarna helt enkelt måste till: budgetunderskottet måste minskas, handelsbalansen måste förbättras, lönsamheten inom industrin måste tillåtas öka. Annars är välfärdssamhället Sverige snart ett minne blott.

”Politikens seger och kris” innehåller artiklar på en rad viktiga områden, de flesta av mycket hög klass. Här har endast innehållet i några kunnat antydas. I en tid av ekonomiska svårigheter, hotande fondsocialism, en splittrad borgerlighet, en besviken borgerlig väljarkår och då en socialdemokrati åter kan komma till makten för flera år framåt måste de icke-socialistiska ideologiska tankarna slipas. Detta för att både argumenten och övertygelsen kommer att behövas den dag som den annalkande fondsocialismen måste förhindras. Som ett inslag i förberedelserna för detta kommande harmageddon är läsningen av ”Politikens seger och kris” ingen bortkastad tid.